

ble havne i Grønland og til dels også af hensyn til rentabiliteten af Kongelig grønlandske Handels besejlingsafdeling i Danmark. Loven indeholdt dispensationshjemmel, men ministeriet for Grønland nægtede, at dispensere fra forbudet for længere tid end indtil udgangen af 1973.

Landsrettens flertal gav firmaet medhold i, at lovens forbud mod søtransport til Grønland, der havde hindret firmaet i at fortsætte sin virksomhed, var ekspropriativt, og firmaet fik erstatning herfor. Flertallet lagde vægt på, at formålet med det offentlige indgreb delvis var af privatøkonomisk karakter, ligesom indgrebet var helt specielt, da det kun ramte dette ene firma.

Om denne doms resultat anfører Henning Skovgaard, a.st., side 140, bl.a.:

»Sagen kunne formentlig dele et hvilket som helst juridisk kollegium. Når jeg synes, at flertallets *resultat*, med en vis tvivl om erstatningsudmålingen, er rigtigt, beror det på den meget korte frist - et halvt år - til afvikling af virksomheden. Det forekommer mig at være en for *ringe hensyntagen* til firmaet under de foreliggende omstændigheder, altså et stærkt svækket, men dog e.o. betydningsfuldt *fejlmoment*.«

I den nævnte højesteretsdom var omstændighederne følgende: Et aktieselskab C erhvervede i årene 1942-1956 tidsubegrænsede rettigheder til råstofindvinding på nogle arealer i Robberdaleområdet på Bornholm, på hvilke der findes sand og grus af særlig kvalitet. I forbindelse med gennemførelsen af råstofloven i 1972 blev C's indvindingsrettigheder anmeldt som eksisterende rettigheder, til hvilke tilladelse ikke krævedes. I 1984 overdrog C sine rettigheder til aktieselskabet A mod betaling af bl.a. en afgift pr. ton opgravet sand/grus. Ved § 22, stk. 2, i råstofloven af 1977 var det bestemt, at alle ældre grusgravningsrettigheder anmeldt i henhold til 1972-loven bortfaldt den 1. juli 1988, men det var i lovens forarbejder forudsat, at tilladelse til fortsat indvinding normalt ville blive givet. Det udtaltes i forarbejderne endvidere, at indehaveren af en anmeldt ret, såfremt tilladelse ikke blev givet, ville kunne være erstatningsberettiget efter grundlovens § 73. Ved kendelse af 18. oktober 1988 afslog Miljøankenævnet A's ansøgning med henvisning til, at dette ville stride mod vandindvindingsmæssige interesser, idet der i

grundvandet i robberdaleområdet, der forsynede Rønne Vandværk, var konstateret forurening med jern og sulfat, som efter nævnets vurdering måtte tilskrives såvel en grundvandssænkning forårsaget af vandindvindingen som råstofindvindingen. A og C påstod herefter erstatning efter grundlovens § 73. Dette gav Højesteret dem medhold i med følgende begrundelse:

»Af de grunde, der er anført af landsrettens mindretal, har Miljøankenævnets afslag over for [A og C] på at give tilladelse karakter af et individuelt indgreb, der må ligestilles med et forbud.

Om afslaget udløser krav på erstatning efter grundlovens § 73, må tillige afhænge af forbindelsen mellem grusgravningen og de vandindvindingsmæssige interesser, som afslaget tilgodeså.... Højesteret finder på denne baggrund ikke sandsynliggjort, at råstofindvindingen i væsentligt omfang havde medvirket til den konstaterede forurening af grundvandet med jern og sulfat. Det må herefter tillægges afgørende betydning, om fortsat råstofindvinding ville indebære en nærliggende fare for forurening af vandforsyningen, jf. herved også bestemmelsen i den dagældende miljøbeskyttelseslovs § 14, stk. 2, 2. pkt., om erstatning i anledning af forbud til forebyggelse af fare for forurening af vandindvindingsanlæg (den gældende lovs § 63, 2. pkt.) og forarbejderne til denne bestemmelse... Efter det foreliggende er en sådan nærliggende fare ikke sandsynliggjort.«

3.2.4. Lovgivningspraksis på området

Ved vurderingen af, om et indgreb har karakter af ekspropriation, antages det som nævnt, at der kan lægges vægt på den lovgivningspraksis, der er på det pågældende område.

Den gældende lovgivning indeholder en række bestemmelser, der ud fra miljøhensyn griber ind i en landbrugsvirksomheds adgang til fortsat at udnytte bedriften til kommercielle landbrugsmæssige formål. Som eksempler kan nævnes følgende regler:

- 1) Bekendtgørelse nr. 624 af 15. juli 1997 om jordbrugets anvendelse af gødning bestemmer i § 8, at landbrugsvirksomheder skal udlægge 65 pct. af bedriftens areal som grønne marker, dvs. med bestemte afgrøder. Bekendtgørelsen indeholder ikke regler om erstatning for tab som følge af kravet om dyrkning af grønne afgrøder.